

KUR'AN-I KERİM REHBERLİĞİNDE ŞAHSİYET İNŞASI

27.09.2024 Cuma Vaazı

Kur'an-ı Kerim, insanın hem dünya hem de ahiret hayatını düzenleyen ilahi bir rehberdir. Bu rehberlik, insanın bedensel, zihinsel, sosyal, ruhsal ve ahlaki tüm yönlerini kapsar ve müslümanın şahsiyetini oluşturan temel yapı taşlarını şekillendirir.

İNSANIN FITRATI VE DEĞERİ

İnsanın fiziksel, zihinsel, sosyal ve manevi özellikleri olup, bu özelliklerinin de bir takım ihtiyaçları vardır. Fiziksel ihtiyaçları, yeme, içme, uyuma gibi beden gereksinimleridir. İnsanın öğrenme, düşünme gibi zihinsel ihtiyaçları; sevgi, saygı, aidiyet gibi sosyal ihtiyaçları; inanma, anlam arayışı gibi manevi ihtiyaçları vardır. Bütün bu ihtiyaçların giderilmesinde kılavuz, insanı yaratan ve onu en iyi tanıyan Yüce Rabbimizin rehber olarak gönderdiği Kur'an-ı Kerim'dir.

Nasıl ki bir fabrikanın ürettiği bir ürünü en iyi şekilde kullanmak için üreticinin gönderdiği kılavuza ihtiyaç duyuluyorsa, dünya hayatında gayesine uygun bir hayat sürebilmesi için insanın da bir kullanma kılavuzu olması gerekmez mi? İşte o kılavuz Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in (s.a.s) sünnetidir.

Bu noktada yukarıda özelliklerini saydığımız insanın bazı özelliklerini Rabbimizin Kur'an-ı Kerim'de nasıl tanıttığını ayetlerle hatırlatmak istiyoruz.

Kur'an-ı Kerim'de Allah insanı, "**ahsen-i takvim**" yani en güzel şekilde yarattığını bildirmektedir:

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾

“*Muhakkak ki biz insanı en mükemmel biçimde yarattık*” (Tin Suresi, 95/4)

Konuyla ilgili başka bir ayet-i kerimede Rabbimiz;

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾

“*Gerçekten biz Âdemoğullarını şerefli kıldık, onlara karada ve denizde kendilerini taşıyacak vasıtalar lütfettik, onları temiz ve hoş nimetlerle rızıklandırdık ve onları yarattığımız varlıkların birçoğundan üstün kıldık.*” (İsrâ,17 / 70) buyurmuştur.

Mükemmel özelliklerle yaratılan insan annesinin karnından aslında hiçbir şey bilmez halde çıkar. Allah'ın bahsettiği kulak, göz ve kalp sayesinde her şeyi öğrenir.

﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ ۗ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

“*Allah sizi annelerinizin karnından hiçbir şey bilmez halde çıkardı; size işitme özelliği, gözler ve gönüller verdi. Umulur ki şükredersiniz.*” (Nahl, 16/ 78)

İnsanın olumlu ve olumsuz birçok özelliğinden Kur'an-ı Kerim'de bahseden Rabbimiz;

﴿وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ﴾

“Size hayat veren Allah’tır. Sonra sizi öldürecek, daha sonra sizi tekrar diriltecek olan da O’dur. Ama insan, gerçekten pek nankördür.” (Hac, 22/66) buyurarak insanın nankörlük özelliğine dikkat çeker. Bir başka ayet-i kerime’de;

﴿۸۳﴾ وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأْ بِجَانِبَةٍ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَؤُسًا ۝

“İnsana bir nimet verdiğimiz zaman kibir ve çalım içinde Allah’ı anmaktan yan çizer, hiç umursamaz olur. Başına bir kötülük geldiğine ise derin bir ümitsizliğe düşer.” (İsrâ, 17 / 83) buyurarak insanın olaylar karşısında takınabileceği tavırları ve duyguları ile ilgili bilgi verir.

Diğer bir ayet-i kerime’de;

﴿۸۴﴾ أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ

“Görmez misiniz ki Allah, göklerde ne var yerde ne varsa hepsini hizmetinize vermiş olup, açık ve gizli, maddî-mânevî tüm nimetlerini üzerinize yağmur gibi yağıdırmaktadır? Buna rağmen öyle insanlar var ki ne doğru bir bilgiye, ne yol gösterici bir rehber, ne de aydınlatıcı bir kitaba dayanmaksızın Allah hakkında tartışıp durur.” (Lokman, 31/ 20), buyurarak insanın ne kadar ileri gidebileceğini göstermektedir. Bu ayet-i kerimeler gibi onlarca ayette Rabbimiz insanı bizlere tanıtır ve nasıl davranması gerektiğini örneklerle açıklar.

Aslında herkesin kendi fitratına mizacına göre hareket ettiğini belirten Rabbimiz şahsiyetimizi onun istediği gibi inşa etmemiz gerektiğini de bildirmiş olmaktadır.

﴿۸۴﴾ قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَى سَبِيلًا ۝

“De ki: Herkes fitrat ve mizacına göre amel eder. Fakat kimin daha doğru bir yolda olduğunu en iyi Rabbiniz bilir.” (İsrâ, 17 / 84)

Bütün bu ayetler göstermektedir ki Rabbimiz bizi tanımakta ve bize kendimizi tanıtmaktadır. Allah bilmez mi! Elbette bilir. İşte bildiğini gösteren ayet;

﴿۸۴﴾ وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ۝

﴿۸۴﴾ أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ۝

“Söylemek istediğinizi ister içinizde gizleyin, ister açığa vurun hiç fark etmez. Çünkü O, göğüslerde saklanan en gizli düşünceleri bile tam olarak bilir. Yaratan yarattığını bilmez olur mu hiç? İlmi her şeyin bütün inceliklerine kadar nüfûz eden ve her şeyden hakkıyla haberdar olan yalnız O’ dur.” (Mülk, 67 / 13-14)

İnsanı en iyi şekilde tanıyıp ona yolunu gösteren Rabbimiz:

﴿۸۵﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ۝

“Kim güzel ve makbul bir iş yaparsa, faydası kendinedir. Kim de kötülük yaparsa, zararı kendinedir. Sonunda hepiniz Rabbinizin huzuruna döndürüleceksiniz.” (Câsiye, 45 / 15) ayetiyle de insana irade verdiğini seçimini doğru yapanların kazanacağını bildirmektedir.

İNSANIN AMACI

Bizi bize tanıtan bu ayetlerden sonra şahsiyet inşasında insanın yaratılış amacını Kur'an-ı Kerim'de bildirildiği şeklinde anlamak gereklidir.

Kur'an insanı inşa ederken insanın ve varlıkların yaratılış amacını açıkça ortaya koyar. Çünkü insan, gaye ve amaçları için yaşar. Herhangi bir işe başlarken, hedeflenen bir takım amaçlar yoksa başarıya ulaşmak güç olur. Çünkü niçin çalışıldığı belli değildir ve ne kadar mesafe alınması gerektiği de aynı şekilde belirsizdir. İşte bu yüzden, insanı yaşıtan, onun yaşamını anlamlı hâle getiren gayeleridir.

﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا عِبِينَ﴾

﴿وَمَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾

“Biz gökleri, yeri ve bunlar arasında bulunanları, oyun olsun diye yaratmadık. Onları sadece gerçek bir sebeple hak olarak yarattık. Fakat onların çoğu bilmiyor.” (Duhan, 44/38-39) ayetinde bildirildiği gibi şu uçsuz-bucaksız kâinattaki her şey, bir gaye için var edilmiştir. Canlı-cansız bütün varlıkların belli işlevleri, görevleri vardır.

Allah'ın yarattığı varlıkların en şerefli ve kıymetlisi ise insandır. Yüce Allah, biz insanları en güzel şekilde yaratmış ve binlerce mahlûkatı istifademize sunmuştur. Emrimize âmâde kıldığı sayısız nimet vardır. Bu husus, Kur'an-ı Kerim'de şöyle açıklanır

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً

“Yeryüzünde ne varsa hepsini sizin için yaratan O' dur. .” (Bakara,2/ 29)

Kendisine bunca nimet verilen insan, boşuna mı yaratılmıştı? Tabi ki hayır! Onun da yaratılış gayesi vardır. İnsanın var edilip dünyaya gönderilişi, öylesine bir hâdise değildir. Bu duruma işaret eden âyet-i kerime'de Yüce Rabbimiz;

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ

“Sizi boş yere yarattığımızı ve bize geri döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?” (Müminun, 23/115) buyurmaktadır. İnsan, mademki boş yere yaratılmadı acaba yaratılışındaki hikmet ne idi, niçin yaratılmıştı? Bu sorumuzun cevabını almak için yaratılış amacımızı bildiren ayete kulak verelim:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

“Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.” (Zariyat,51/ 56)

O halde, dünyadaki hiçbir şey boşuna değildir. Cinler ve insanların da Allah'a (c.c.) kulluk yapmak, O'nu yegâne yaratıcı bilip sadece O'na ibadet etmek gibi çok önemli sorumlulukları vardır. Kur'an'ın öngördüğü şahsiyetli insanın yaratılış amacı Allah'a kulluktur. Kulluk aynı zamanda eşrefi mahlûkat olarak yaratılan, akıl, irade ve vicdan sahibi olarak diğer varlıklardan farklı olan insanın yüklendiği bir sorumluluktur. Rabbimiz Kur'an'ı Kerim'de;

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا

“Biz emaneti göklere, yerküreye ve dağlara teklif ettik, ama onlar bunu yüklenmek istemediler, ondan korktular ve onu insan yükledi. Kuşkusuz insan çok zalim, çok bilgisizdir.” (Ahzab, 33/72) buyurmuştur.

Kendini var edeni tanıyarak sağlam bir inanç ve düşünceyle tevhide tutunma, ahiret inancı ve hesaba çekilme duyarlılığını taşıyarak yeryüzünü tevhit akidesi doğrultusunda imar ve ihya etme, gerektiğinde ıslah edip değiştirme ve daima iyiliğin yanında yer alma insan olmanın sorumluluğudur.

KUR’AN’IN ŞAHSİYET İNŞA METODU

Her ne kadar Kur’an-ı Kerim şahsiyet inşasında insanoğlunu kendisine tanıtip sorumluluğunu hatırlatarak bunu duyurmak için peygamberlerin geldiğinden bahsetse de insanoğlunun yaratılış itibarıyla şahsiyeti, hem doğuştan gelen genetik faktörler hem de çevresel etkilerle şekillenir. Aile, eğitim, kültürel değerler, sosyal çevre ve kişisel deneyimler şahsiyetin gelişiminde büyük rol oynar.

أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): “مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ...”

Ebû Hüreyre"nin (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: **“Her doğan fitrat üzere doğar, sonra annesi babası onu Yahudi yahut Hristiyan veya Mecûsi yapar.”** (Buhârî, Tefsîr, (Rûm) 2; Müslim, Kader, 22)

Bu hadis-i şerif şahsiyet oluşumunda ailenin, eğitimin ve çevrenin önemine dikkatleri çekmektedir. Hadis-i şeriften de anlaşıldığı gibi sosyal bir varlık olan insan, etrafındaki olumlu ve olumsuz olaylardan ve dinlediklerinden etkilenir. Yetiştigi aile, okulları, okudukları, dinledikleri ve sevdiği insanların söz ve davranışları kişinin şekillenmesinde etkili olan hususlardır.

Kur’an-ı Kerim incelendiğinde insanın şahsiyetini inşa ederken önerdiği metot; örnek olmak, örnek almaktır. Kur’an-ı Kerim bütün dini emir ve yasakları insanların yaptıkları üzerinden anlatır. Peygamberlerin ve kavimlerinin yaşadıklarından hareketle şahsiyetin nasıl inşa edilmesi gerektiğini uygulamalı olarak gösterir. Kısaca İslam, nasıl insan olunması gerektiğini sadece fikirle, sözle ve kitapla ortaya koymakla yetinmez; bizzat “şekil-A’daki gibi olunuz” şeklinde model gösterir. Kur’an-ı Kerim’de

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ

“İbrahim’de ve onunla birlikte bulunanlarda sizin için güzel bir örnek vardır.” (Mümtehhine, 60/4). Ayetiyle bildirildiği üzere Hz. Âdem (a.s.)’den başlayarak Peygamberimize kadar bütün peygamberler insanlık için model alınması gereken en güzel örneklerdir. Kur’an-ı Kerim, insanın şahsiyetini inşa ederken örnek almanın ve örnek olmanın önemini vurgular. Peygamberlerin ve kavimlerinin yaşadıklarından hareketle şahsiyetin nasıl inşa edilmesi gerektiğini uygulamalı olarak gösterir. **“İbrahim’de ve onunla birlikte bulunanlarda sizin için güzel bir örnek vardır.”** (Mümtehhine, 60/4) Kur’an-ı Kerim’de, Hz. Âdem’in tövbesi, Hz. Nuh’un azim ve kararlılığı, Hz. Yusuf’un iffeti, Hz. Eyüp’ün sabrı, Hz. Salih’in namazı, Hz. İsmail’in teslimiyeti biz müminlerin şahsiyetini inşa etmede model olarak gösterilmiştir. Diğer taraftan İblis’in kibri, Nemrut’un inadı, Firavun’un azgınlığı, Kabil’in kıskançlığı kişilik ve karakter oluşmasında dikkat edilmesi gereken kötü hasletler olarak sunulmaktadır.

Bu noktada İslam’ın en son ve en mükemmel insan modeli Yüce Rabbimizin;

وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ

“Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin.” (Kalem, 68/4) buyurarak ahlakını övdüğü,

“**Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik**” (Enbiya,21/107) şanına sahip; 571 ile 632 yılları arasında Mekke ve Medine’de İslam’ın ne olduğunu yaşayarak gösteren, en güzel örnek (**üsve-i hasene**), bizleri arındırmak için gelen Peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s) Efendimizdir. “İşte İslam böyle yaşanmalıdır” dendiğinde akla onun adı gelir. Yüce Allah, bu hususu Kerim Kitab’ında şöyle bildirmektedir:

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ

“**O (Allah) ki, ümmîler içinde kendilerinden olan, onları arındıran temizleyen, onlara Kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderdi...**” (Cuma, 62/2)

۱۰۷۴ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿

“**Andolsun ki Allah’ın elçisinde sizin için, Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah’ı çok zikredenler için güzel bir örnek vardır.**” (Ahzâb, 33/21) "**Üsve-i hasene**" Peygamberin; söz, fiil ve davranışlarıyla insanlara örnek olmasıdır.

İşte Peygamberimiz bütün bu özellikleri ve görevleriyle tüm müslümanlara modeldir. Aynı zamanda çocukluğundan gençliğine, alışverişinden ticaretine, arkadaşlığından dostluğuna, yeme içmesinden oturup kalkmasına, eminliğinden doğruluğuna, şakalaşmasından kızmasına, antlaşmasından savaşmasına, yönetmesinden idare etmesine, öfkesinden merhametine, affetmesinden cezalandırmasına hâsılı her hali ile bize örnek, model ve üsve-i hasene olan Rasûlullah’ı okumak, anlamak ve yaşamak gerek.

Onu anlayarak modellemek için çocuklara yaklaşımından gençlere davranışına, kadınlara yaklaşımından engellilere davranışına, tabiata bakış açısından dünya malına karşı tutumuna kadar her halini öğrenmeli ve o ne yaptı ise onu örnek almalıyız. Peygamberimiz (s.a.s) ibadetlerle ilgili olarak kendisinin örnek alınmasını bizzat istemiştir. Bir hadislerinde;

حَدَّثَنَا مَالِكٌ أَتَيْنَا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَنَحْنُ شَبَابَةٌ مُتَقَارِبُونَ، فَأَقَمْنَا عِنْدَهُ عَشْرِينَ يَوْمًا وَلَيْلَةً، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَحِيمًا رَفِيقًا، فَلَمَّا ظَنَّ أَنَّا قَدْ اشْتَهَيْنَا أَهْلَنَا أَوْ قَدْ اشْتَقْنَا سَأَلَنَا عَمَّنْ تَرَكْنَا بَعْدَنَا فَأَخْبَرْنَاهُ قَالَ: “ارْجِعُوا إِلَى أَهْلِكُمْ فَأَقِيمُوا فِيهِمْ وَعَلِّمُوهُمْ وَمُرُوهُمْ —وَذَكَرَ أَشْيَاءَ أَحْفَظُهَا أَوْ لَا أَحْفَظُهَا— وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي، فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَدِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ وَلْيُؤَمِّكُمْ أَكْبَرَكُمْ.”

Mâlik (b. Huveyris) anlatıyor: Biz yaşça birbirine yakın bir grup gençle Hz. Peygamber'e (s.a.s) geldik ve onun yanında yirmi gün kaldık. Allah Resûlü (s.a.s) çok merhametli ve şefkatli idi. Ailelerimizi özlediğimizi ya da dönmeyi arzuladığımızı anlayınca geride kimleri bıraktığımızı sordu, biz de anlattık. Bunun üzerine şöyle buyurdu: “**Ailelerinizin yanına dönün. Onlarla ikamet edin. Onlara, (öğrendiklerinizi) öğretin ve onlardan (dinin gereklerini yapmalarını) isteyin. Benim nasıl namaz kıldığımı gördüyseniz siz de namazı öyle kılın. Namaz (vakti) geldiğinde içinizden biri sizin için ezan okusun. En büyüğünüz de size imam olsun.**” (Buhârî, Ezân, 18) buyurarak ibadetlerde kendisinin model olduğunu belirtmiştir.

Bizlerin de diğer peygamberlerle birlikte son Peygamber Hz. Muhammed' i (s.a.s) kendimize örnek almamız, eylem ve davranışlarımızı O'nun emir ve yasaklarına göre belirlememiz gerekir. Zira olgun mümin olabilmenin yolu, ona tabi olmaktan geçtiği bizzat Kur'an-ı Kerim'de bize bildirilmektedir:

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ
قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

De ki: "Allah'ı seviyorsanız bana uyun. Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah affeder ve merhamet eder".

De ki: "Allah'a ve Peygambere itaat edin". Yüz çevirirlerse bilsinler ki, Allah inkâr edenleri sevmez. (Ali İmran, 3/ 31-32)

Allah kendisine olan sevginin belirtisini Resulüne itaate bağlamış ve Peygamberimize itaati emretmiştir.

ŞAHSİYET İNŞASI OLUŞMUŞ BİR MÜ'MİNDE BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ
وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرُ اللَّهُ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ
وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ

“Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah, iyilik edenleri sever. Yine onlar, çirkin bir iş yaptıkları yahut nefislerine zulmettikleri zaman Allah'ı hatırlayıp hemen günahlarının bağışlanmasını isteyenler -ki Allah'tan başka günahları kim bağışlar- ve bile bile, işledikleri (günah) üzerinde ısrar etmeyenlerdir.” (Âli İmrân,3/134–135)

Yine Furkan suresinde şahsiyet sahibi müminlerin özellikleri ise şöyle sıralanır:

﴿٦٣﴾ وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ﴿٦٤﴾

﴿٦٤﴾ وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا ﴿٦٥﴾

﴿٦٥﴾ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ﴿٦٦﴾

﴿٦٦﴾ إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٧﴾

﴿٦٧﴾ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا ﴿٦٨﴾

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٩﴾

63.” Rahman’ın(has) kulları onlardır ki, yeryüzünde tevazu ile yürürler ve kendini bilmez kimseler onlara laf attığında (incitmeksizin) "Selam!" derler (geçerler)”

64. “Gecelerini Rablerine secde ederek ve kıyam durarak geçirirler”

65. “Ve şöyle derler: Rabbimiz! Cehennem azabını üzerimizden sav. Doğrusu onun azabı gelip geçici değil, devamlıdır”

66. “Orası cidden ne kötü bir yerleşme ve ikamet yeridir!”

67. (“O kullar), harcadıklarında ne israf ne de cimrilik ederler; ikisi arasında orta bir yol tutarlar”

68. “Yine onlar ki, Allah ile beraber (tuttukları) başka bir tanrıya yalvarmazlar, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar ve zina etmezler. Bunları yapan, günahı (nın cezasını) bulur “ (Furkan , 25/63-68)

﴿وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا﴾

﴿وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا﴾

﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا﴾

﴿أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا﴾

72. “(O kullar), yalan yere şahitlik etmezler, boş sözlerle karşılaştıklarında vakar ile (oradan) geçip giderler “

73. “Kendilerine Rablerinin ayetleri hatırlatıldığında ise, onlara karşı sağır ve kör davranmazlar;

74. (Ve o kullar): Rabbimiz! Bize gözümüzü aydınlatacak eşler ve zürriyetler bağışla ve bizi takva sahiplerine önder kıl! derler.”

75.” İşte onlara, sabretmelerine karşılık cennetin en yüksek makamı verilecek, orada hürmet ve selamla karşılanacaklardır” (Furkan, 25/72-75)

Bu ve benzeri ayetleri yaşantımıza geçirdiğimizde üzerinde bütün bu özellikleri en mükemmel şekliyle taşıyan Peygamberimizi örnek almış olur ve diğer insanlara model olmuş oluruz.

Kur'an-ı Kerim şahsiyetimizi inşa ederken sadece kendimizi düşünenlerden olmamızı istememekte tüm insanların şahsiyet sahibi bir mümin olmaları için yol göstermektedir. Bu manada Muhammed ümmetini Yüce Rabbimiz “vasat ümmet” olarak isimlendirmektedir ki; bu hem dünyada hem de ahirette bize verilen bir özelliktir.

﴿وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾

“Böylece sizi insanlara şahit ve örnek olmanız için tam ortada bulunan “vasat” bir ümmet kıldık. Peygamber de size şahit ve örnektir...” (Bakara, 2/143; bk. Nisâ, 4/41).

İşte bu ayet-i kerime bu ümmetin sorumluluğunun Peygamber'i (s.a.s) örnek alarak tüm insanlara model, örnek olmak olduğunu belirtmektedir. Öyleyse gelin bu sorumluluğumuzu yerine getirmek amacıyla yapmamız gerekenleri öğrenerek uygulamaya başlayalım.

Şahsiyet inşasında müminde bulunması gereken bazı önemli şunlardır:

1. İman ve Salih amel:

Şahsiyet inşasında en temel faktör **imandır**. İman, Müslümanın şahsiyetini oluşturan; ona kimlik kazandıran, hem dünyasını hem de ahiretini huzurlu kılan büyük bir nimettir.

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ ۖ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ۖ﴾ (١) وَالْعَصْرُ ﴿٢﴾
﴿وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ (٣)

“Asra yemin olsun ki, insan gerçekten ziyandadır. Ancak iman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlar, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler başkadır.” (Asr,103/1-3)

Asr süresinde de belirtildiği gibi insanı zarardan kurtaracak olan iman ve salih ameldir. Sahabe-i kiram iman ile değişmiş, cahiliyenin karanlığını terk ederek asr-ı saadetin huzuruna kavuşmuştur. Putlara tapan, kız çocuklarını diri diri toprağa gömen her türlü kötülüğü yapan bu kişiler, imanla kıyamete kadar örnek olacak bir nesile dönüşmüşlerdir.

2. İhlas ve Samimiyet:

Şahsiyetin temeli, ihlasla, yani Allah’a karşı samimi bir niyetle atılır. Allah, sadece dışa yönelik ibadetlerimize değil, kalbimizdeki niyetlerimize ve içtenliğimize de bakar.

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: **وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ**

“Oysa onlar, sadece Allah’a, dini yalnız O’na halis kılarak kulluk etmekle emrolundular...” (Beyyine,98/5)

Bu ayet, bir Müslümanın tüm ibadetlerinde ve hayatında ihlasla hareket etmesi gerektiğini vurgular. Allah’ın rızasını gözetken samimi bir niyet, sağlam bir şahsiyetin ilk adımıdır.

3. Adaletli Olmak:

Adalet, İslam’ın en temel değerlerinden biridir. Şahsiyetin inşasında, her durumda adaleti ayakta tutmak, kişinin iç ve dış dünyasında dengeli ve doğru bir birey olmasını sağlar. Kendi nefsimize bile olsa, adaleti gözetmek Kur’an’ın öğretilerinden biridir.

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ

“Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve akrabalarınız aleyhine de olsa Allah için adaleti titizlikle ayakta tutan şahitler olun.”(Nisa, 4/135)

Bu ayet, adaletin bir Müslüman şahsiyetinde ne kadar önemli bir yer tuttuğunu gösterir. Adaletli olmak, hem kendimize hem de topluma karşı en önemli sorumluluklarımızdan biridir.

4. İffet ve Hayâ Sahibi Olmak:

İffet ve hayâ, Kur’an’da övülen önemli ahlaki erdemlerdir. Mümin, hayatının her alanında iffetli ve edepli bir tavır sergilemelidir. Hayâ, insanı kötülüklerden alıkoyan en güçlü manevi duygulardan biridir.

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ

"Mümin erkeklere söyle: Gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar."

قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ

"Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar." (Nur, 24/30-31)

Bu ayetler, iffet ve hayâ erdemlerinin, hem kadın hem de erkek Müslümanlar için ne kadar önemli olduğunu vurgular. Şahsiyet inşasında hayâ sahibi olmak, insanın ahlaki duruşunu pekiştiren en temel değerlerden biridir.

5. Zorluklar Karşısında Sabırlı Olmak:

Sabır, şahsiyet inşasında büyük öneme sahip bir erdemdir. Hayatta karşılaşılan sıkıntılar, zorluklar ve musibetler, müminin sabrı ile imtihan edildiği durumlardır. Sabır gösteren insan, Allah katında büyük bir mükâfata nail olur.

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ ۗ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ

"Andolsun ki sizi biraz korku, açlık, mal, can ve ürün eksikliği ile imtihan edeceğiz. Sabredenleri müjdele!" (Bakara,2/155)

Sabır, müminin zorluklar karşısında dimdik ayakta kalmasını sağlar ve onun şahsiyetini olgunlaştırır.

6. Alçakgönüllü ve Tevazu Sahibi Olmak:

Kur'an, kibirden ve büyüklenmekten sakındırarak müminleri alçakgönüllü olmaya davet eder. Tevazu, Müslümanın insanlar arasında sevilen ve saygı duyulan bir şahsiyet geliştirmesini sağlar. Allah, kibirli insanları sevmez ve onları kötü sonuçlarla uyarır.

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا

"Rahman'ın kulları, yeryüzünde alçakgönüllü olarak yürürler." (Furkan, 25/63)

Tevazu sahibi olmak, insanın hem Allah'a karşı kulluğunu hem de insanlar arasında doğru bir duruş sergilemesini sağlar. Kibirden uzak durmak, kişiyi Allah'ın rızasına yaklaştıran en önemli erdemlerden biridir.

7. Emanete Riayet Etmek ve Güvenilir Olmak:

Emanet kavramı, sadece maddi eşyalarla ilgili olmayıp, verilen sözler, üstlenilen sorumluluklar ve güven ile de ilgilidir. Müslümanın karakteri, emanetlere sadık kalma ve güvenilir olma ilkeleriyle şekillenir.

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا

"Allah size, emanetleri ehline vermenizi emrediyor." (Nisa, 4/58)

Emanetlere riayet etmek, güvenilir bir şahsiyetin en temel özelliklerindendir. Güvenilir bir Müslüman, toplumda huzur ve barışın tesis edilmesine katkıda bulunur.

Sonuç olarak; Kur'an-ı Kerim, insanın ahlaki ve manevi olarak olgunlaşması için ilahi bir rehberdir. Şahsiyet inşasında Kur'an'ın sunduğu takva, adalet, sabır, tevazu, sorumluluk bilinci gibi değerler; bireyin içsel dünyasını geliştirirken, toplum içinde saygın ve erdemli bir birey olarak var olmasını sağlar. Kur'an'a

göre olgun bir şahsiyet, Allah’a karşı derin bir sorumluluk bilinci taşıyan, ahlaki erdemlerle donanmış ve toplumuna faydalı bir birey olmayı başaran insandır.